

Nisan, 2022 Alandaki Ücret Deneyimleri Raporu

Kadınışçi Dayanışma Derneği, Nisan 2022

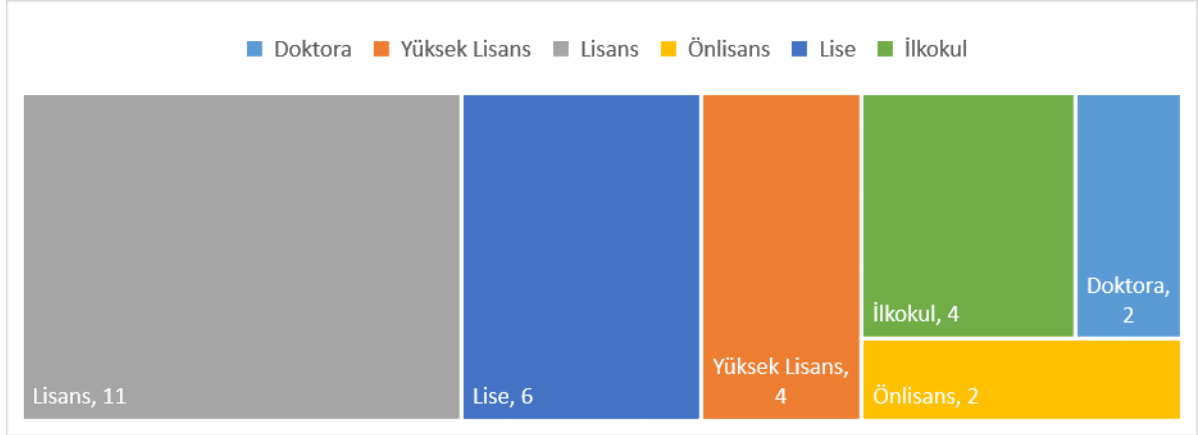
İçindekiler¹

1. Demografik Bilgiler	3
2. Ücret Belirleme Süreçleri	5
3. Ücret ve Yan Haklar	8
4. Ücret Adaletsizliği	11
4.1. Sahip Olunan Vasıflar Bakımından Ücret Adaletsizliği	11
4.2. Çalışma Koşulları Bakımından Ücret Adaletsizliği	12
4.3. Fazla Mesai Ücreti	14
5. Çalışma Yaşamındaki Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Deneyimleri	15
5.1. Cinsiyetçi Ücret Ayrımcılığı Deneyimleri	15
5.2. Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Deneyimleri	18
Ek-1 Görüşmecilerin Demografik Bilgileri Tablosu	19

¹ Bu çalışmada deneyimler Kadınİşçi gönüllüleri'nin yaptığı görüşmeler ile elde edilmiştir. Kadınların aktarımlarının değerlendirilmesi ve raporun yazımı Zuhale Esra Bilir tarafından yapılmıştır.

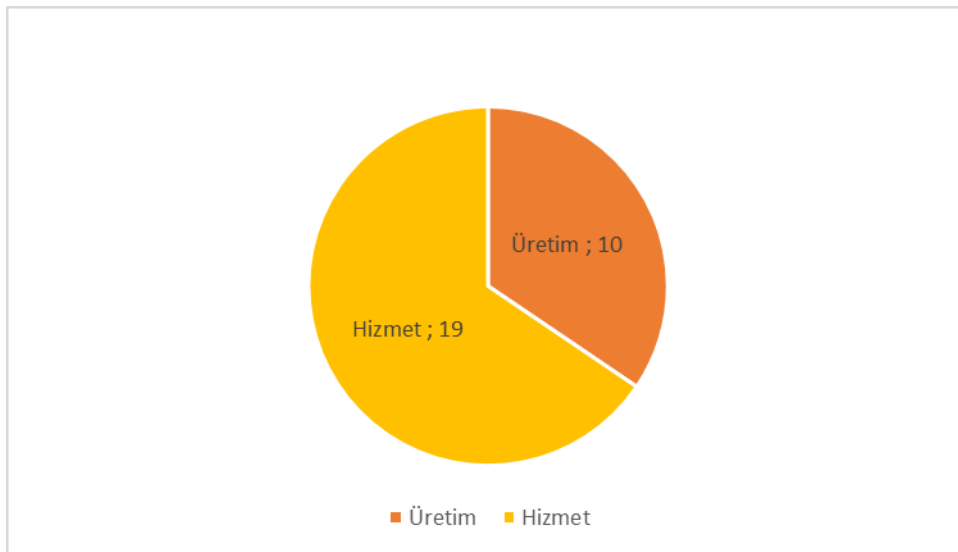
1. Demografik Bilgiler

Kadın İşçi olarak, farklı sektörlerde çalışan yirmi dokuz kadınla ücret konusundaki deneyimlerini anlayabilmek adına kısa görüşmeler yaptık. Görüştüğümüz kadınların yaşları 21 ile 55 aralığında değişmektedir. Medeni durumlarına bakıldığında 15 görüşmeci evli, 12 görüşmeci bekâr, 2 görüşmeci de nişanlı olduğunu belirtmiştir. Şekil 1 Görüşmecilerin Eğitim Durumları 2 görüşmeci doktora, 4 görüşmeci yüksek lisans, 11 görüşmeci lisans, 2 görüşmeci ön lisans, 6 görüşmeci lise, 4 görüşmeci de ilkokul mezundur.

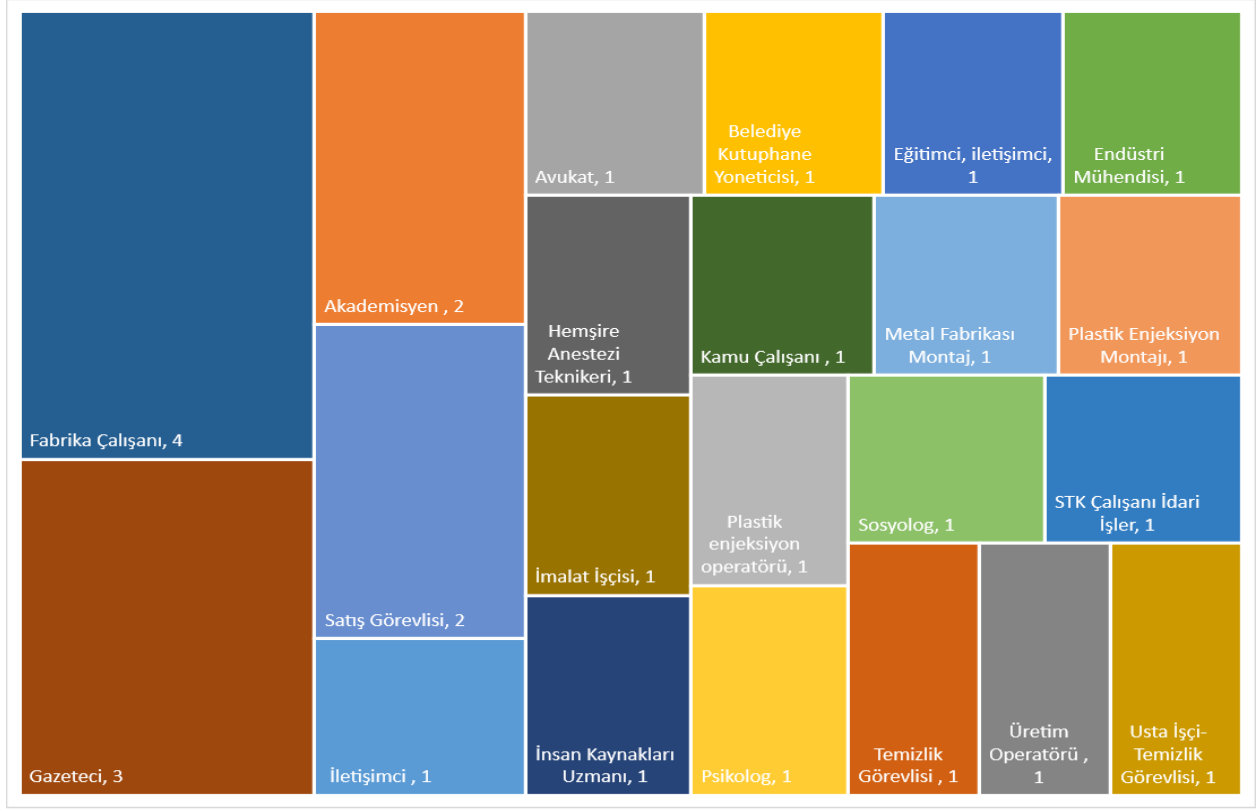
Şekil 1 Görüşmecilerin Eğitim Durumları

Üretim ve hizmet sektörlerinden farklı mesleklere sahip olan görüşmecilerin sektörel dağılımını Şekil 2 Görüşmeci Mesleklerinin Sektörel Dağılımı görmek mümkündür. Görüştüğümüz 19 görüşmeci kadın hizmet sektöründe çalışırken, 10 kadın üretim sektöründe çalıştığını belirtmiştir.

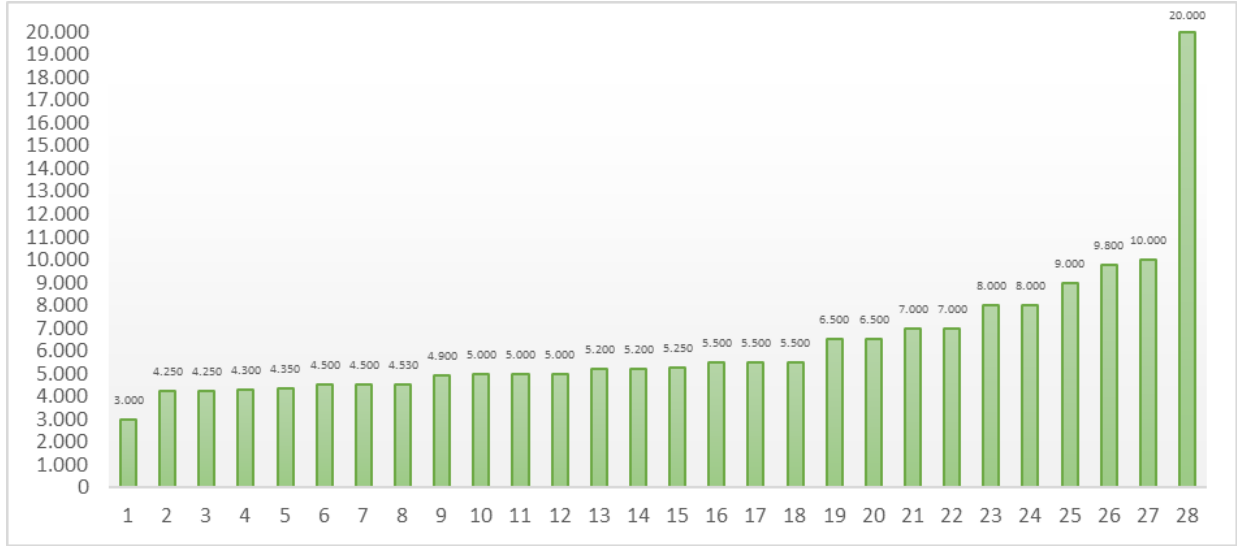
Şekil 2 Görüşmeci Mesleklerinin Sektörel Dağılımı

Demografik bilgilerin yer aldığı tablodan da görüleceği üzere görüşmecilerin çeşitli farklı alt sektörlerde mesleklere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Şekil 3 Görüşmecilerin Meslekleri tüm görüşmecilerin meslekleri görülmektedir.

Şekil 3 Görüşmecilerin Meslekleri

Yaptığımız görüşmelerde görüşmecilerin tamamına ne kadar ücret aldıkları sorulmuştur. İlerleyen başlıklarda detaylarına yer vereceğimiz 29 görüşmeciden 28'inin verdiği yanıtlara göre kadınların aldıkları ücret bilgileri Şekil 4 Görüşmecilerin Ücretleri de ayrıca gösterilmiştir.

Şekil 4 Görüşmecilerin Ücretleri

2. Ücret Belirleme Süreçleri

Görüşmelerde tüm görüşmecilere işe başlarken ücret belirleme süreçlerini sorduk. Yapılan iş görüşmelerinde hemen hemen hiçbir görüşmecinin ücret hakkında talebini net bir şekilde iletemediği görülmüştür.

İlk iş görüşmesinden önce de bir sürü yerle görüşmüştüm ama çok ücret odaklı iş görüşmelerimi gerçekleştirdiğimi düşünmüyorum. Hep sadece işim olsun, işi öğreneyim bir şekilde sonrası hani yoluna girer, koşullarım iyileşir diye düşünmüştüm. Ücret içinde asgari ücret hep benim için okeydi. Hatta hani yeni mezun öğrenci psikolojisinde asgari ücret bile iyi bir maaştır bunu yadırgamıyordum. Hani ciddi bir beklentim olmuyordu. Yani tek odaklandığım şey bir işim olsundu. Sonra işte zaman geçtikçe bu konuda düşüncelerim değişmeye başladı. (STK çalışanı)

Ücret konusunda herhangi bir bilgilendirme yapılmadı. Çalışma hayat boyunca hiç ücret artışı olmadı. Son kriz döneminde enflasyon arttıkça eriyen maaşlar daha da azalarak neredeyse asgari ücretin altında kaldı. (İletişimci Belediye)

Söyleyemedim, onlara bıraktım, çünkü genel olarak şöyle... Daha önce staj yapmışsın, belirli bir tecrüben var ama kadrolu olarak bir tecrübem olmadığı için yok sayılıyordu direkt yaptıklarım. Haliyle asgariden başladı. Onun üstüne de çok çıkılmadı ama genel olarak sektörel bir sıkıntı var ücretlendirmede. Yani hep asgarinin bir tık üzerinde başlıyorsun. Mesela işte atıyorum 3 yıl gazetecilik yaptım, sonrasında iş bulamadım, ara verdim gazeteciliğe, geri döndüğümde bütün önceki yaptıklarım sıfırlanmış gibi, yani yine tecrübesizmişsin, ilk kez işe giriyormuşsun gibi bir ücret baz alınarak maaş teklif ediliyor. (Gazeteci)

Çok şey konuşmadım. Çünkü bir an önce işe başlamak istediğim için o zaman öyle hiçbir şey konuşmadan başlamış oldum. 1 ay sonra ücretimi öğrendim. (Fabrika Calisani-4)

Benzer şekilde işverenler tarafından da net bir bilgilendirme yapılmadığını söylemek mümkündür.

Ben bu konularda zaten şeyim... Genel olarak iş görüşmelerinde ben parayı konuşamayanlardanım. Genelde şöyle oldu: Ben işe alındım, işe alındıktan sonra veya okeyleştik, ondan sonra bir para muhabbeti geçti. Ama o da yüzeysel, böyle hani ağızda uzatılarak, uzatılarak değil de yayvan söylenir ya, belirgin değildir... Ki burada da öyle oldu. Şimdi böyle verelim ama üç beş ay sonra biraz daha artırırız falan... Genelde böyle bir diyalog oluyor para şeylerinde. (Gazeteci)

İşe başlarken ücret konusunda belirsizlik yaşayan ve pazarlık gücü olmayan görüşmeciler için ücret artışlarında da aynı durum devam etmektedir.

Ücret hakkındaki görüşmem şöyle olmuştu ben beklentimi söylemişim onlar da verebileceği tutarı söylemişti. Onlar beklentimin altında bir şey söylemişti ama ilk görüşmem olduğu için kabul etmişim. (Avukat)

Son işime girerken asgari ücret 2 bin 800 liraydı. 5 bin lira talep etmişim o zaman aralık ayıydı. İstedğim ücreti verdiler ama şu an bir artış olmadı. En son çalıştığım yerde 3 bin lira alıyordum. Orada maaşta artış istediğimde patronum kabul etmemişti. (Gazeteci)

Deneme süresi bittikten sonra performansına göre maaşımın artacağı söylenmişti. Yapılmadı. 3 buçuk yıl aynı fabrikada çalıştım. Hat sorumlusu olunca 200 lira fark almaya başladım. Son kriz döneminde de maaşım değişmedi aslında. Her yıl asgari ücrete ek olarak hat sorumlusu primimi yatırdılar sadece. (Plastik Enjeksiyon Montajcı)

4.900 lira alıyorum şu an. Asgari ücret zammından önce 3900 lira alıyordum. Asgari ücretin üzerine 1.000 lira koymaları lazımdı yapmadılar. Olan benim maaşıma oldu. (Üretim Operatörü)

Çalışma hayatım boyunca artışlarım olmadı yani 50-30-100 gibi oldu. Son kriz döneminde biraz baskı ve zorla, zorlayarak 150 tl kadar bir ücret aldım en son o da. 4.530 TL ücret alıyorum. Yemek, yol, ikramiye gibi hiçbir şeyleri yok. Bir tek sigorta yatıyor ve kuru maaş alıyorum. Yaptığım işi düşündüğüm zaman aldığım maaş evet bence bir tık daha az. Çünkü yüksek olması gerekiyor. (İmalat İşçisi)

Görüşmecilere çalışma hayatları boyunca ücret artışlarının nasıl olduğunu sorduğumuzda, oldukça düzensiz bir şekilde arttığını, bazı yıllar hiç artış olmadığını söyleyen görüşmeciler çoğunlukta idi.

Ortalama %10 bir artış oldu. 2 sene önce çok düşük bir artış oldu. %2 gibi. Geçen sene de %20'lik bir artış gerçekleşti. (Akademisyen)

İşe ilk girerken de sonrasında da ücreti belirleyen kurumun kendisi oldu, başlarda artışlar %10 oranındaydı daha sonra kriz bahane edilerek %3'e kadar düşürüldü. (Akademisyen)

5 yıldır burada çalışıyorum. 50 liradan fazla zam yapılmadı maaşıma. Her dönem böyle oldu. Asgari ücret 4.250 lira oldu. Benim maaşım 4300 lira. Yine 50 lira. Asgari ücret alsam daha karlıyım. Gelir vergisi ödemeyeceğim çünkü. Yol yemeği işyeri karşılıyor zaten. (Plastik Enjeksiyon Operatörü)

Asgari ücret artışlarını alıyoruz. Yani asgari ücretten aynı devam ediyoruz yani. Yemek, yol var. İkraniyelerimiz var. (Fabrika Çalışanı-2)

İşverenlere karşı pazarlık gücü olmayan görüşmeciler, zam taleplerini iletirken oldukça travmatik olduğunu belirttikleri deneyimler yaşadıklarını paylaşmışlardır.

Burada da tabi tabi 1,5 yılı falan doldurdum ve hani direktörümle de konuşurken bunun beni yani tatmin etmediğini de ifade ettim. Yani hatta şey çok üzücü oluyor bu noktada maaş, zam görüşmesini yaparken kendi hayatındaki özel durumlardan da bahsetmen gerekiyor. Yani bakın bu kadar ki benim ihtiyacım var. İspatı kanıtı bu. Bu beni çok şey yapmıştı incitmişti. Hayır, ortada bir gerçeklik var. Bunun ötesinde benim işte ne kadar kirada oturduğum, eşimin ne kadar maaş aldığı, bu gibi özel durumları sizinle paylaşmama bile gerek yok. Sizin de bir farkınız olsun kardeşim ama demek ki o kadar düşük bir iyileştirme yapıyorsunuz ki, zam yapıyorsunuz ki ben bu yönde sizi ikna edebilmek için kardeşim bakın yani bu kadar böyle masrafım var, maaşım da bu ölçüde en azından yükseltin deme gereği duyuyorum. (STK Çalışanı)

Hiçbir ücret almadım. Yaklaşık 9 ay, tam hatırlamıyorum şimdi. Günlük, o zamanın parasıyla, 2014 yılından bahsediyorum, 7 lira ticket vardı, o da yetmiyordu, öğrenci halimle üzerine para koyup yemek yemek zorunda kalıyordum. Bazı günler yemediğim de oluyordu. (Gazeteci)

Sendikalı görüşmecilerin ücret belirlenirken ve artışların düzenli olarak belirlenmesi süreçlerinde diğer görüşmecilere göre daha iyi koşullara sahip olduklarını söylemek mümkündür.

TİS olduğu için ücretler TİS'deki sürece göre şekillendi. %36 oran açıklanmasına rağmen %33 zam yapıldı. (Belediye Çalışanı Kütüphane Yöneticisi)

İlk başladığımda 2 aylık deneme süresini asgari ücretle çalışacağımı söylediler. 2 ay sonrasında sendika üyeliği yapılacak ve maaşım yükselecek dendi. Öyle de oldu. Maaşlarımız 2 yılda bir yapılan TİS görüşmelerinde belirleniyor. O yüzden son kriz dönemi maaşımızı pek değiştirmede. (Metal Fabrikası Montaj)

Ancak sendikalı olduktan sonra hak kaybı yaşadığını belirten görüşmeciler de olmuştur.

Önceden artışlar asgari ücret temelliydi. Asgari ücretin yüzde 150 fazlası kadar olan maaşım asgari ücrete yapılan zam doğrultusunda artıyordu. Kriz dönemi ve iki üç yıl öncesinden başlamak üzere (696 sayılı KHK ile statümüzde bir değişiklik olunca asgari ücretle ilişkimiz bitti) TİS ile maaş artışlarımız belirlemeye başladı ancak iyi olacak diye düşünürken TİS bize daha çok zarar verdi. %8 gibi bir zam hem de iki yılı kapsayan bir süreç için öngörüyor ve ekonomik dalgalanmalara dair de bir öngörü yoktu maalesef. Halen bu şekilde devam ediyor. (Belediye Sosyolog)

3. Ücret ve Yan Haklar

Demografik bilgiler başlığında da değinildiği üzere tüm görüşmecilere ne kadar ücret ve ücret dışı gelir (yol, yemek, ikramiye vb.) aldıkları soruldu. Şekil 4 Görüşmecilerin Ücretleri de görüleceği gibi görüşmecilerin oldukça düşük ücretler aldığını söylemek mümkündür.

2 kişi bir olup hem taksit ödeyeceksiniz hem karnınızı duracaksınız hem faturaları ödeyeceksiniz mümkün değil. Tiyatro, konser, sinema bunlar hayal oldu zaten. Şu anda elime 9000 geçiyor ve geçinemiyorum kirayı da ödemediğim halde. Bireysel kredi taksitim var. Kızımın dersane ücreti var. Buzdolabı taksitim var. Buzdolabı da bizler gibi eskidi tabii ki. Faturalar ve market derken bir kuruluş dahi kalmıyor. Dolayısıyla kartlara dayanarak yaşıyoruz ve kartlar da şiştikçe şişiyor. (Hemşire)

Yaptığımız işin zorluğuna göre tabi ki maaşlarımızın farklı olmasını isterdik. Daha hani en azından kurtarıcı olurdu. Hani daha bize iyi bir yaşama sağlardı ama şu anki krize göre aldığımız maaş iyi midir? Orası biraz muamma. (Fabrika çalışanı-)

Eğitim durumu, yapılan mesleğin gerektirdiği nitelikler fark etmeksizin hemen hemen tüm görüşmeciler aldıkları ücretlerle geçinmelerinin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir.

Önceden de hiç kenara para koyamamıştım. Şimdi de koyamıyorum. Ama önceden kredi kartlarımı ödeyebiliyordum. Şimdi ödeyemiyorum. Emekli olamıyorum. Çünkü emekli olduğumda hiç geçinemeyeceğimin farkındayım. Daha düne kadar hep nöbet tuttum. Çünkü fazla mesaiyi bizim için geçim kaynağı yaptılar. Malum

maaş etmediğinden şimdi nöbet tutmuyorum. Çünkü ek iş yapıyorum. Yoksa devam ederdim nöbet tutmaya. Normalde 25 yılını dolduran istiyorsa nöbet tutmayabilir. Ama biz hep nöbet tutmak zorunda bırakıldık. Bizim bir de döner sermayemiz vardı. Hep az aldığımız. Onu da 8 aydır hiç almıyorum. Kıssadan hisse sonumuz hayrolsun. Eskiden uç uca getirmek diye bir şey vardı. Şimdiki fark gittikçe büyüyor. (Hemşire)

Çünkü gerçekten enflasyon bandında yapılan bir zam yok. Enflasyona yakın yapılan bir zam da yok. Yani insanlar gerçekten hiçbir şekilde geçinemiyorlar, haftanın 6 günü gittiğin yol parası... Verdikleri yemek parası yetmiyor, haftanın 6 günü dışarıdan yemek zorundasın. Bir müddet sonra maaşından yemek zorundasın. E maaş da yetmiyor. Taksiye binmek zorunda kalıyorsun bazen çok geç döndüğünde, o da kötü oluyor. Yani hiçbir şekilde maaş hiçbir şeye yetmiyor. Haftanın 6 günü senin hayatından gidiyor, hayatından giden şeyin maddi ve manevi olarak seni mutlu edecek bir dönüşü olmalı, günün sonunda bu yüzden çalışıyoruz. Ama yok. (Gazeteci)

Görüşmeci kadınların deneyimleri, yaptıkları işlerin insana yakışır işin gereklerinden biri olan adil bir ücret getirme ve sosyal koruma sağlamadan oldukça uzak koşullarda çalıştıklarını göstermektedir.

Her şey aldı başını gidiyor yani bizim zammımızda şeyden asgari ücret 6 milyar olsa ancak yeter yani. Çünkü yetmediği için emekli olduğum için hala çalışıyorum. Yetmiyor yani bu hayat şartlarında yetmiyor yani çok her şey zamlandı. Aldı başını gidiyor. (Fabrika Çalışanı -3)

Tabi tabi yeni evlenmiştim ücret artışımı beğenmemiştim. Yani hem o küçük şirkette bulunmaz bir parça gibi gösteriliyorsun maalesef kendimi şu anda birazcık makine benzetmesi yaptım ama yine de sana bir şekilde değer verdiklerini yaptığın işin de değerli olduğunu söylemleri ile ifade ediyorlar ama işte iş maaş artışına geldiği zaman gerçekten çok komik zam oranları ifade ediliyor ve gerçekten hiçbir şekilde yeterli olmuyor. (STK Çalışanı)

Maaşa ek olarak yapılan, yol, yemek, ikramiye gibi ödemelerin çoğu zaman yöneticilerin takdirine bırakılmış olduğu söylenebilir. Özellikle hizmet sektöründe yapılan iş kadar ek prim ödemelerinin yapıldığı alanlarda çalışan görüşmecilerin bu ödemeleri oldukça düzensiz aldığı görülmektedir.

Mesela AVM sektöründe böyle firma çok yani özellikle 3-4 ay personelin maaşını vermeyen firmalar biliyorum. Ve yani hani duysanız size söyleyeyim mesela J hiç durmadan şube açıyor ve personelin maaşını ödemiyor. D'de her ay primimizi günü gününe vermezlerdi 3-4 ayda bir ödenirdi. Onu da pek saymazdık

maaş+yemek gibi düşünürdük, hani sigortamız ayrı bazı firmalar yol parası da veriyor biz almazdık. (Satış Görevlisi)

4. Ücret Adaletsizliği

Tüm görüşmecilere yaptıkları işin zorluğunu düşününce aldıkları ücretleri nasıl değerlendirdiklerini sorduk. Burada karşılaşılan yanıtlar, kadınların iki temel unsur altında yaşadıkları memnuniyetsizliği ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, çoğu görüşmecinin sahip olduğu vasıf ve yeteneklerin karşılığı olan ücretin çok altında bir ücretle çalıştığını dile getirmesidir. İkincisi ise yapılan işin zorluğu ve çalışma koşullarına bakıldığında görüşmecilerin, aldıkları ücretleri oldukça düşük olarak görmeleridir.

4.1. Sahip Olunan Vasıflar Bakımından Ücret Adaletsizliği

Görüştiğimiz eğitimli, meslek sahibi, çoğunlukla hizmet sektöründe çalışan görüşmeciler aldıkları eğitim ve sahip oldukları vasıflara karşılık asgari ücretten biraz fazla ücretlerle çalışıyor olmalarına karşı yaşadıkları sorunları anlattılar.

7 bin lira net ücret alıyorum. Aldığım eğitim süresine göre maaşımı yetersiz görüyorum. 12 yıllık üniversite eğitiminin karşılığı daha yüksek olmalı. (Akademisyen)

İyi derecede İngilizce biliyor olmama ve 3,40 ortalama ile mezun olmama rağmen ilk mezun olduğumda asgari ücret teklif etti birçok fabrika bende kabul etmediğim için uzun süre işsiz kaldım. İş görüşmeleri çok iyi geçiyor, konu maaşa gelince anlaşılmıyorduk. Şu an 8 bin lira maaş alıyorum. Son kriz döneminde ekstra market yardımı yapıldı 2 kez 500 liralık market çeki verildi. (Endüstri Mühendisi)

Sosyoloji ve sosyal psikoloji alanlarında eğitim aldım. Yüksek Lisans mezunuyum. Yaptığım iş uzun yıllar alanda yapılan çalışmalar ve akademi de alınan eğitimlerin verdiği bir uzmanlaşmayı gerektiriyor. Kişisel ilgi ve yeterliliğin akademik süreçlerle birleşerek beslenmesi gereken bir alanda çalışıyorum. Aldığım maaş yaşam şartları bir kenara böylesi bir uzmanlık alanının karşılığı değil. Böyle olmakla birlikte içinde bulunduğumuz ekonomik koşulları düşününce de son derece yetersiz. (Sosyolog Belediye)

Psikolog olarak çalışıyorum. Ücretsiz danışmanlık veriliyor ve talep çok fazla. Yaklaşık 1,5 ay sonra bir sonraki randevu verilebiliyor. Yapılan iş düşünüldüğünde alınan maaşın yetersiz olduğu düşünüyorum. Mevcut piyasaya göre alınan maaş düşük. (Psikolog)

Hukuk fakültesi mezunuyum. Aldığım ücret 6 bin 500 lira. Bu da yeni oldu. Aylık tam AKBİL parası ve yemek ücreti alıyorum. Yaptığım işin zorluğunu düşününce tabii ki az geliyor. (Avukat)

Sahip oldukları vasıflarla birlikte, yaptıkları işlerin zorluğu ve çeşitliliğine, işverenlerin birkaç kişinin yapabileceği nitelik ve nicelikteki işleri onlardan beklemelerine karşı duyduğu tepkiyi dile getiren görüşmeciler olmuştur.

5.200 alıyorum, yemek, ikramiye yok. Yaptığım iş kapsamında seyahat ediyorum, sürekli mobilize halde çalışıyorum ve tek başıma şehir dışı seyahatlerim de oluyor. İşin kapsamı hem halkla ilişkiler hem de psikolojik danışmanlık ve rehberlik ilişkilerini kapsıyor. Buna bağlı olarak hem eğitimci hem de iletişimci kimliğimle çalışma yürütüyorum. Aldığım maaş ise bu kapsamı karşılayacak nitelikten uzak. (Eğitimci, iletişimci)

8.000TL ücret alıyorum. Yaptığım işin zorluğunu düşünce ve benimle aynı işi yapan memurları düşününce (devlet üniversiteleri) oldukça düşük bir maaş aldığımı düşünüyorum. Mesai saatleri dışındaki emeğimizin ücreti kesinlikle ödenmiyor. (Akademisyen)

Aldığım ücretin yaptığım işe göre yeterli olmadığını düşünüyorum. Birden fazla iş yapıyorum ve ücretlendirmem eğitimim ve deneyimime göre değil şirket politikasına göre şekilleniyor. (Belediye Çalışanı Kütüphane Yöneticisi)

İdari asistan olarak çalışıyorum. Yani bunu bana 2-3 yıl önce sormuş olsaydınız yani iyi falan derdim ama artık öyle düşünmüyorum. Çünkü tırnak içerisinde ciddi anlamda angarya iş dedikleri, insanların yapmak istemedikleri işlerin büyük bir bölümünü ben üstleniyorum. Yani bu anlamda da maaşımı gerçekten yetersiz buluyorum. Bir de yani sivil toplum kuruluşlarında bilirsiniz yani 9-5 mesai kavramı bazı dönemlerde her zaman değil ama bazı dönemlerde çok şey olur ihlal edilir yani. 5'ten sonra çok fazla ofiste mesaiye kalabiliriz ve mesai ücreti de almayız ondan sonra. (STK Çalışanı)

4.2. Çalışma Koşulları Bakımından Ücret Adaletsizliği

Görüşmeciler, çalışma koşullarının hem fiziksel olarak hem de zihinsel ve duygusal olarak oldukça yıpratıcı olduğunu ve aldıkları ücretlerin yaşadıkları zorlukları karşılayamayacağını belirtmişlerdir.

Sabah 05.00'da kalkıyorum. 4 yıldır pazar günleri hariç hiç gün ışığı görmedim diyebilirim. İş yoğunluğum o kadar fazla oluyor ki bazen tuvalete gitmeye bile fırsat bulamadığım günler oluyor. Çevredeki insanlar, ailem bazen işi bırak diyorlar. Yaptığım işin karşılığını asla aldığımı düşünmüyorum. (Endüstri Mühendisi)

Maaşı yeterli görmüyorum, çünkü haftanın 6 günü çalışıyorum, 6 günümü veriyorum, kendi özel hayatım yok gibi bir şey. Verdiğim emeğin karşılığının bu olmadığını tabii ki düşünüyorum. (Gazeteci)

Sendikalı olduğumuz için maaşımız birçok insana göre iyi ama yine de emeğimizin karşılığını alamıyoruz. Dışarda bir hayatımız çok yok maalesef. Çalışma yaşamına endekslenmiş hayatlarımız var. O yüzden hiçbir ücret bunu karşılamayacaktır maalesef. (Metal Fabrikası Montajcı)

Çalışma saatlerinin yasal sınırın çok üstünde olması, fazla çalışmanın karşılığının alınamayışı, çalışma koşullarının işverene bağlı olarak değişmesi, değişen iş koşullarının belirsizliği, çalışanın bu koşullar üzerinde söz hakkının olmaması görüşmecilerin sıklıkla vurguladığı konular olmuştur.

Yani sektörde çalışan insanların çok da böyle iyi paralarla çalışmadığını biliyorum. Hani bence satış danışmanı hak ettiği değeri almıyor. Çünkü gerçekten çok yorucu, gerçekten böyle hem bedenen hem zihnen yorulduğu zamanlar oluyor. Dışardan bir göz belki ne yapıyorlar ki diye görebilir; ama ben içerde ne kadar ağır şartlarda çalışıldığını biliyorum. Her gün tırlarca ürün gelir. Bunlar arabalarla, eşeklerle, biz onlara eşek diyorduk taşınır. Her gün o ürünler açılır. Her gün o ürünler alarmlanır. Bir de bunun mutfak kısmı var. Sadece sahadaki kısmı yok. Sahadaki kısmı temiz kısmı zaten. (Satış Görevlisi)

7/24 ulaşılabilir olma, sektörel maaş skalası göz önüne alındığında ve ülkedeki gerçek enflasyonu düşündüğümde az buluyorum. İşe ilk başladığımdaki dolar bazında çeviri yaptığımda yani alım gücümü hesapladığımda aslında maaşımda çok yükselme yok. (İnsan Kaynakları Uzmanı)

Bununla birlikte, anlatılanlar çalışma esnasında yoğun bir denetimin olduğunu göstermektedir. Çok az mola vererek, uzun saatler boyu ayakta durarak çalışan kadınlar üzerinde bu koşulların hem fiziksel hem psikolojik, oldukça vahim sonuçları oluşmaktadır.

Saniye başına çıkaracağımız adet sayısı bile belliydi. Su içmeye bile gidemiyoruz. Bu çalışmamızın karşılığını almıyoruz tabi. (Plastik enjeksiyon operatörü)

Yaptığımız iş çok zor. Koşturarak çalışıyoruz ve hızlı çalışmak zorundayız. Ellerimiz parçalanıyor artık. Bu çalışmaya ne verseler az aslında ama düzeltmiyorlar. (Plastik Enjeksiyon Montajcı)

Abla burası nasıl bir iş yeri biliyor musun? Küçük böyle yani fabrika gibi düşün depo gibi de düşünebilirsin promosyon yapıyoruz. Değişik değişik işler gelir. İşin çoğu genelde peçete oluyor. Peçete fabrikası olarak düşünebilirsin. Türkiye değil

de yurtdışı imalatı yapıyoruz. İlaç firmalarına genelde işte peçetenin promosyonları gidiyor. Küçük bir odasında şeker üretimi yapıyor böyle naneli şeker. O da böyle biraz ağır bir nane. O üretiliyor bir odada sadece. Yurtdışına gidiyor o da direk yine. İmalat bölümünde çalışan kızlarız. (İmalat İşçisi)

Gönüllü çalışma adı altında asgari ücretin çok altında bir ücretle kayıt dışı çalışma deneyimi yaşayan gazeteci bir görüşmeci ise yaşadığı koşulları şöyle dile getirdi:

Muhalf medya deniyor, sen nasıl tanımlıyorsan artık. Buralarda zaten az paraya çalışmaya biz şey olduğumuz için, gönüllü de değil yani artık, alışkın olduğumuz için... Şey yok yani, emeğimizin karşılığını istemek gibi bir refleksimiz de zamanla oluşmadı, çünkü çalıştığımız yerlerde şunun kabulü var artık bizde, bu mecrada para yok. Bunun kabulüyle iş görüşmesine gittiğimiz için hiçbir zaman yüksek maaşlar, o bu falan talebi...(Gazeteci)

8 ay gibi bir süre bekledim, sigorta meselesi hayat memmat meselesi... Pandemiden sonra, pandeminin ortasında dedim bak, durum çok daha net anlaşıldı, hayat memmat meselesi sigorta, sigortamı yaptırın. O süre zarfında ayrılmamam için “Bir ay sonra” ... Bir ay sonra soruyorum, “Haber müdürleriyle konuşuyoruz” ... Böyle böyle 8 ay geçti. 8 ay sonra ben muhatap bulamadığım için ayrıldım. Bunu yapmak zorundaydım artık. Ama sonrasında kendi isteğiyle ayrıldı dediler. Hiç sigorta talebim, kadro talebim olmamış gibi... (Gazeteci)

Politik duruşumuz elbette var ama sol camiada biraz da şu var; “Senin duruşuna ekli bir şey gazetecilik.” Böyle bir anlayış var. Ben buna inanmıyorum. Evet, benim duruşuma ekli ama bunu ben söyleyebilirim. İşveren söylediğinde bunu kabul etmemek gerekiyor. Emeğimin hakkını vereceksin. (Gazeteci)

4.3. Fazla Mesai Ücreti

Birçok farklı sektörden ve meslekten görüşmeci fazla mesai yapmalarına karşın bu çalışmalarının karşılığı olan fazla mesai ödemelerini almadığını dile getirmiştir.

Yani biz normalde hafta sonları 12 saat çalışıyoruz ama çalışma çizelgesine 8 saat imza atıyorduk. Ben de 12 saat çalışıp 8 saate imza atıyordum çünkü öyle isteniyordu yani. Bunu siz yönettiğiniz için hani ne yapsanız hak talep edemezsiniz diye bana bir akıl verdi o memur arkadaş, ben de o yüzden bunun üstüne gitmedim maalesef. (Satış Görevlisi)

Bazen hafta sonları, akşam saatleri uzaktan bağlanarak eğitim seminerleri gerçekleştirebiliyoruz, bunlar için ayrı ek bir ödeme yapılmıyor. (Eğitimci, iletişimci)

Günde 9 buçuk saat haftada 5 gün çalışıyorum. Akşam dersleri veya hafta sonu görevleri gibi fazla mesai yapılması durumunda kesinlikle mesai ücreti ödenmiyor. (Akademisyen)

Haftalık 45 saati fazlasıyla aşıyoruz. Fazla mesai ücreti almıyoruz. (Avukat)

Ben daha öncesinde mesela çok 24 saat çalıştığımı biliyorum. Fazla mesai yapınca ücret verilmiyordu. Nasıl oluyordu, saatini veriyordu sana mesela bugün ne yaptım 24 saat çalıştım ki 24 saat çalıştığım da oluyordu. Orda işte 1 günün mü artıyordu senin sana o gün yarın işe gelme diyor mesela öyle oluyordu. (Satış Görevlisi)

İş kanununa tabii olduğumuz için 45 saat çalışıyorum. Haftada 5 ya da 6 gün çalışıyorum. Fakat genel olarak fazla çalıştığımız saatler mesai ücreti olarak ödenmiyor. Ayrıca bu mesai saatleri izin olarak da kullandırılmıyor. (Belediye Çalışanı Kütüphane Yöneticisi)

Yaptığım işe göre maaş almıyorum yaptığımız iş ağır. Günde 9 saat çalışıyoruz, haftada 5 gün Cumartesi gelince mesai sayılmıyor. Yol, yemek, sosyal haklar, çocuk, maaş dâhil 5.500 TL alıyorum. (Temizlik Görevlisi)

Üretim sektöründe, fabrikalarda çalışan bir görüşmeci dışında tüm görüşmeciler fazla mesai yaptıklarında fazla mesai ödemesi aldıklarını söylemişlerdir.

Normalde 8 saat 6 gün çalışıyoruz ama çoğunlukla 12 saate kalıyoruz. 4 saati mesai, zorunlu tutuyorlar. 3 buçuk saatini ödüyorlar. 12 saat çalışıyoruz ama servislerle, evdeki hazırlıkla filan 14 saati buluyor bir günlük çalışmamız. Pandemiye kadar mesai ücretlerini alıyordum. Sürekli eksik hesaplanıyordu, eksik ödeme alıyorduk. Pandemiyle birlikte, ücretsiz izin yaptırıldı ve içeriye borçlandırıldık. 1,5 seneden fazladır mesai ücreti almıyorduk. Pazar mesailerimizi bile telafiye kesiyorlardı. (Plastik Enjeksiyon Montajcısı)

5. Çalışma Yaşamındaki Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Deneyimleri

Görüşmelerde tüm kadınlara yaptıkları işleri ve aldıkları ücreti düşününce erkekler ile aralarında bir eşitsizlik olup olmadığı sorulmuştur. Aldığımız cevaplarda görüşmecilerin hem cinsiyetçi ücret ayrımcılığına hem de farklı konularda cinsiyete dayalı ayrımcılıklara uğradıkları görülmüştür.

5.1. Cinsiyetçi Ücret Ayrımcılığı Deneyimleri

Tüm görüşmelerde görüşmecilere, erkeklerle aynı veya benzer işleri yapıp karşılığında daha düşük ücret alıp almadıkları sorulmuştur. Görüşmecilerin deneyimlerinden kadınların hem

ücret belirlenme süreçleri hem de kadro alma, terfi etme gibi süreçlerde ciddi ayrımcılık deneyimleri yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Ha şundan örnek veriyim; mesela V’de ben 6 ay boyunca maaşım için direttim, direttim, direttim benle aynı pozisyonda işte J’deki erkek personel geçti bir ay, maaşı yükseldi, istediği primi aldı, istediği maaşı aldı ama ben 6 ay boyunca bunun için süründüm mesela bundan örnek verebilirim sana. (Satış Görevlisi)

Eski iş yerimde benden önce çıkan sosyal medyacının yerine geçtiğimde ondan yaklaşık 600 lira daha düşük ücrete çalıştım. Aynı görevi yapıyorduk ama daha düşük ücret alıyordum. (Gazeteci)

Sivil toplumdan önce çalıştığım o küçük danışmanlık şirketinde sonradan işe alınan ekibe dâhil edilen bir erkek arkadaş vardı. Onun maaşını biraz yüksek başlattılar. Onun yerinde diğer kadın arkadaş olsaydı belki o kadar yüksek maaşta işe başlatmayabilirlerdi diye bir şey. Yani erkeğe belki daha öncelikli güvenme durumu orada yöneticinin yaşadığı bir şey oldu. Öyle hissettim ama bunun şey olarak net değil. (STK çalışanı)

Üretimde çalışan kadınlarla erkekler arasında maaş farkı var. Erkekler daha yüksek alıyor. Benim pozisyonumda olan erkek amirle aramda 2 bin liraya yakın fark var. (Üretim Operatörü)

Beni 8 ay beklettiler kadroya almak için. Bugün, yarın, bilmem ne... Bir muhatap bulamadım. Genel yayın yönetmeninin yeğeni geldi. Çocuk da iyi bir çocuktı, hatırlayamadım adını. Bir iki ayda kadroya alındı ve gazetecilik mezunu bile değildi. İngiliz Dili ve Edebiyatı okuyordu. Bir iki ayda alındı. (Gazeteci)

Erkeklerle aynı ücreti almadığımızı çok duydum ama kimsenin maaş bordrosuna bakıp karşılaştıramıyoruz. Yasak çünkü. Bizden birkaç yüz lira fazla aldığını söyleyen erkek enjeksiyon operatörleri vardı. (Plastik Enjeksiyon Operatörü)

Bununla birlikte, eşit değerde işe eşit ücret ilkesinin tam aksine ücretlerin ve yapılan işlerin tanımları belirlenirken gerçek olmayan bir farklılık yaratılarak “erkek işi” denilen işlere daha fazla ücret ödenerek görüşmecilerin yatay ayrımcılığa uğradığı anlaşılmaktadır.

Bir arkadaşım vardı benim, foto muhabirdi kadın. 5 yıl stajyer olarak kalmış, her işe gitmesine rağmen ondan çok sonra gelen erkekleri almışlar kadroya, kadına beş yıl kadro yapmamışlar. Gerekçe de şu: “Seni gece habere gönderemeyiz, şehir dışına gönderemeyiz” demişler, hâlbuki tüm şehir dışı, gece işlerine gidiyormuş kadın. (Gazeteci)

İş yerimizde kıdemdaşımızda herhangi bir erkek çalışan yok ama kendi sektörüme baktığımda erkekler genelde bağlı çalışmıyorlar. (Avukat)

Montajda erkek çalışmıyor. Diğer bölümlerde erkekler var, orada da kadınlar yok. Ücret farkı var mı bir şey diyemiyorum ama onların yaptığı işleri de yapabileceğimizi biliyorum. Ağır diyerek bizi o bölümlerde çalıştırmıyorlar. Oralardaki erkek arkadaşlarımızın maaşı 7.000 liranın altında değil. (Metal Fabrikası Montaj)

Erkekler daha fazla alıyor bence. Çünkü kadınlar, kadınları bir ev geçindiriyor olarak görmüyorlar. Erkekler her iş yerinde olduğu gibi burada da aynı şekilde fazla aldığını düşünüyorum. (Fabrika Çalışanı-2)

Erkeklerle çoğu zaman aynı işi yapıyoruz. Onların yaptığı tarzdaki işleri biz yapıyoruz ama ücret farkları onlarınki daha yüksek bizimkisi değil. Arada çok çok fark oynuyor ve haksızlık oluyor. (İmalat İşçisi)

Erkekler ve kadınlar kadroları aynı ise farklı ücretler almıyorlar. Fakat örneğin aynı meslekte olan insanlar farklı kadrolarda çalıştırılıyorsa farklı bir ücretlendirme söz konusu. Örneğin arkeolog bir kadın arkeolog olarak görevlendirilmiyor ve başka kadro veriliyor. Bu nedenle kadrosu farklı olduğu için ücretleri farklı. Teknik sınıfların belli olduğu alanlarda ücretlendirmede cinsiyet farklılığı söz konusu değil. Örneğin bilgi ve belge yönetimi mezunları kütüphanede aynı kadroda görevlendirildikleri için aynı ücreti alıyorlar. Sorun insanların en başta hangi kadroya göre görevlendirileceği ve ücretlendirileceğine dair idarenin net, şeffaf kriterlerin belirlenmemesi ve kişinin bu sürecin dışında tutulup karar hakkının olmamasıdır. (Belediye Çalışanı Kütüphane Yöneticisi)

Yatay ayrımcılığa ek olarak, yönetici kadrolarında çoğunlukla erkeklerin bulunması sebebiyle (dikey) ayrımcılık deneyimleri yaşadığını ifade eden görüşmeciler de olmuştur.

Bizde erkekler usta ve amir. İşçi olarak çalışan erkek yok. (Plastik Enjeksiyon Montajı)

İşyerinde çalışanlar arasında birbirinin maaşını öğrenmek yasak. Kesin olarak söyleyemem ama benimle aynı pozisyonda çalışan erkek mühendisler daha iyi şartlarda yaşıyor. Kadın olduğum için işe ilk başladığımda yeni evli olduğum için çocuk düşünüp düşünmediğim sorulmuştu. Yönetici pozisyonları için erkek mühendis tercih etmeye çalışıyoruz çocuk durumunda kadın mühendisler işten ayrılıyor, diye demişlerdi. (Endüstri Mühendisi)

5.2. Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık Deneyimleri

Görüşmecilerin çoğunu oluşturan eğitilmiş, profesyonel meslek sahibi kadınlar olmasına rağmen temel ayrımcılıkların her sektörde ve meslekte sürdüğünü görmek mümkündür. Kadınların, sahip oldukları eğitim ve mesleki deneyime rağmen halen insana yakışır iş kriterlerini sağlayan işlerde çalışmadığı görülmektedir. Özellikle aldıkları ücretlerle geçimlerini sağlayacak bağımsız bir hayat kurabilmeleri mümkün değildir.

Ben ailemle yaşıyorum, annemle ve ablamla. 4 bin 350'ye İstanbul gibi bir yerde yalnız yaşamam mümkün değil. Kirayı veremediğim için ailemle yaşıyorum. Mutluyum, kadınlar evi, bilmem ne ama şu yaşta da bağımsız yaşamayı, kendi evime kendi anahtarım ile girmeyi isterdim. Öyle bir şansım yok bu maaşla. Zaten ekonominin de durumu ortada. Şu maaşla evim olsa kirayı veremezdim, üç ayda evsiz kalırdım. Kaç yıldır bu meslekteyim ama maaş trajik yani. (Gazeteci)

Kadınlar aynı vasıflara sahip olmalarına rağmen erkek işi olarak belirlenen alanlarda çalıştırılmıyor. Hem ücret hem pozisyon olarak derinleşen bir ayrımcılığa uğruyorlar.

Meslek lisesi kalıp bölümünden mezunum. Birçok metal ve kalıp fabrikasında çalıştım. Kalıpçı olarak çalıştırılmadım. Mezun olduğum bölümde kadınların okuması normal ama kadınlar kalıpçı olarak çalışamazmış. (Üretim Operatörü)

Uğradıkları ayrımcılık ve yıldırımlara karşı daha güçlü ve örgütlü bir yapıya ihtiyaç duyduğunu belirten görüşmeciler olmuştur.

Temizlik işi yapan kadınlara daha çok destek olunacağına mobbing yapılıyor. Yer değişimi konusunda işçinin fikri alınmadan değişim yapılıyor. Herhangi bir sorgulama yapılamıyor çünkü kadına yönelik bir sendika çalışması yok. (Temizlik Görevlisi)

Son olarak, kadınların işgücüne ve istihdama katılsalar bile bakım emeği yükünün sadece kadının sorumluluğunda görülmesinin yarattığı ayrımcılık kadınların hem iş hem de iş dışı yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

Benim çalıştığım kadroda kadın/erkek ücret farkı yok ama pek tabi kadın olmanın çokça olumsuz tarafı var. Örneğin çocuklu kadınların bitmek bilmeyen bir okula çocuk bırakma, okuldan çocuk alma mesaisi var. İdareci pozisyonu düşünmek bu kadınlar için zor çünkü kamusal bakım hizmetlerinin kısıtlı olduğu bir ülkede her an izin almak zorunda kalma baskısı ile çalışılıyor. Çoğu zaman çocuk hasta olduğunda bir refakatçi raporu alınamadığı için idareci insafli ise idari izin alınabilirken genelde yıllık izinden kullanılıyor. Emekçinin bir ara verip dinlenmesi için verilen bir hak yıllık izin ve çoğunlukla kadınların çocuk/anne, baba bakım emeği mesai sebebiyle tatil için kullanacak izinleri çok az kalıyor. Pek tabi bekar, çocuksuz kadınlar da "nasıl olsa çocuğun, kocan yok" diye ek mesai

için ilk seçilen hedef oluyor. Bu iki açıdan sorun yaratıyor. Mesaiye kalan kadın daha çok çalıştırılmış oluyor, eşit emek eşit ücret dengesi bozuluyor ve bunun yanında çocuklu kadın ekstra iş talep edilemeyen, her an izin alıp gidebilecek, verimsiz, düşük işlevli bir pozisyona itiliyor. (Kamu Çalışanı)

Ek-1 Görüşmecilerin Demografik Bilgileri Tablosu

	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	ÜCRET	YAŞ	MEDENİ DURUM
1	Doktora	Akademisyen	7.000	32	Evli, 1 çocuk
2	Yüksek Lisans	Eğitimci, iletişimci	5.200	29	Bekar
3	Lisans	Endüstri Mühendisi	8.000	29	Evli
4	Doktora	Akademisyen	8.000	36	Bekar
5	Lisans	Avukat	6.500	26	Evli
6	Yüksek Lisans	Sosyolog	7.000	41	Evli
7	Yüksek Lisans	Gazeteci	4.350	39	Bekar
8	Lisans	Psikolog		30	Bekar
9	Lise	Temizlik Görevlisi	5.500	43	Evli
10	Lise Halk Eğitim Usta Üretici	Usta İşçi-Temizlik Görevlisi	5.500	47	Bekar, 1 çocuk
11	Lisans	Kamu Çalışanı	10.000	37	Bekar, Çocuğu var
12	Lisans	İletişimci	4.500	36	Evli
13	Lisans	Gazeteci	3.000	24	Nişanlı
14	Lisans	İnsan Kaynakları Uzmanı	20.000	32	Bekar
15	Lisans	Gazeteci	5.000	30	Bekar
16	Lisans	STK Çalışanı İdari İşler	5.200	29	Evli
17	Yüksek Lisans	Belediye Çalışanı	9.800	38	Bekar, 1 çocuk
18	Lise	Plastik Enjeksiyon Operatörü	4.300	28	Evli, 2 çocuk
19	Lise	Plastik Enjeksiyon Montajcı	4.500	23	Evli
20	Meslek Lisesi	Üretim Operatörü	4.900	38	Bekar
21	Önlisans	Metal Fabrikası Montaj	6.500	25	Evli, 1 çocuk
22	İlkokul	Fabrika Çalışanı	4.250	43	Evli, 2 çocuk
23	İlkokul	Fabrika Çalışanı	4.250	26	Evli
24	İlkokul	Fabrika Çalışanı	5.000	55	Evli
25	Lise	Fabrika Çalışanı	5.000	43	Evli
26	Lisans	Satış Görevlisi	5.500	21	Nişanlı

27	Lisans	Satış Görevlisi	5.250	25	Bekar
28	Önlisans	Hemşire Anestezi Teknikeri	9.000	55	Bekar, 2 çocuk
29	İlkokul	İmalat İşçisi	4.530	37	Evli, 2 çocuk